

Agnieszka Pobłocka, Ewa Spigarska

Uniwersytet Gdański

e-mails: agnieszka.poblocka@ug.edu.pl; ewa.spigarska@ug.edu.pl

**WPLYW REZERW
TECHNICZNO-UBEZPIECZENIOWYCH
NA WYNIK FINANSOWY ZAKŁADÓW UBEZPIECZEŃ
W POLSCE W LATACH 2001-2015**

**THE INFLUENCE OF TECHNICAL AND INSURANCE
RESERVES ON FINANCIAL RESULTS OF INSURANCE
COMPANIES IN POLAND IN 2001-2015**

DOI: 10.15611/nof.2017.4.06

JEL Classification: G22, M49

Streszczenie: Zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji obligatoryjnie tworzą rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe. Zmiana stanu tych rezerw jest jedną z podstawowych kategorii wpływającą bezpośrednio na wynik techniczny zakładów ubezpieczeń. Celem artykułu jest zaprezentowanie ujęcia zmiany stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych w sprawozdawczości finansowej zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji oraz przedstawienie, jak zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych wpływała na wynik finansowy zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji w Polsce w latach 2001-2015. Do przeprowadzania analiz wykorzystano materiał wtórny – zagregowane dane finansowe z roczników rynku ubezpieczeń publikowane przez Komisję Nadzoru Finansowego.

Słowa kluczowe: zakłady ubezpieczeń, rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe, zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych, wynik techniczny.

Summary: Insurance and reinsurance companies are obliged to create technical provisions. The change in these provisions is one of the main categories affecting directly technical result of insurance and reinsurance undertakings. The purpose of the article is to present the recognition of changes in technical provisions in the financial reporting of insurance and reinsurance undertakings and to present how the change in technical provisions had an impact on the financial result of insurance and reinsurance companies in Poland in 2001-2015. The aggregate financial data published by the Polish Financial Supervision Authority was used for statistical analyses. It was determined how the individual technical reserves changed during the analysed years, which in turn had a direct impact on the balance sheet and tax results of the insurance companies.

Keywords: insurance companies, technical provisions, change in technical provisions, balance on technical account.

1. Wstęp

W zakładach ubezpieczeń, jak w przypadku każdej działalności gospodarczej, wyodrębnia się dwa obszary działalności. Pierwszy z nich to obszar osiągania przychodów i przeciwstawny do niego obszar ponoszenia kosztów. Oba wymienione obszary są ze sobą nierozdzielnie powiązane. Zakład ubezpieczeń nie jest w stanie osiągnąć przychodów bez ponoszenia kosztów. Należy zwrócić uwagę, że w przypadku zakładów ubezpieczeń występuje inny moment osiągania przychodów i ponoszenia kosztów. Zakłady ubezpieczeń osiągają najpierw podstawowy przychód techniczny, jakim jest składka ubezpieczeniowa, natomiast koszty ponoszą dopiero w momencie realizacji ryzyka, na które zawarta została umowa ubezpieczeniowa przez wypłacenie odszkodowania lub świadczenia. Ustawa o rachunkowości w art. 3 pkt. 30 precyzuje przychody jako „uprawdopodobnione powstanie w okresie sprawozdawczym korzyści ekonomicznych, o wiarygodnie określonej wartości, w formie zwiększenia wartości aktywów, albo zmniejszenia wartości zobowiązań, które doprowadzą do wzrostu kapitału własnego lub zmniejszenia jego niedoboru w inny sposób niż wniesienie środków przez udziałowców lub właścicieli”. Z kolei jako koszty traktuje się „uprawdopodobnione zmniejszenia w okresie sprawozdawczym korzyści ekonomicznych, o wiarygodnie określonej wartości, w formie zmniejszenia wartości aktywów, albo zwiększenia wartości zobowiązań i rezerw, które doprowadzą do zmniejszenia kapitału własnego lub zwiększenia jego niedoboru w inny sposób niż wycofanie środków przez udziałowców lub właścicieli” [Ustawa z dnia 29 września 1994, art. 30 pkt 31].

Głównym celem artykułu jest zaprezentowanie ujęcia zmiany stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych w sprawozdawczości finansowej zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji oraz przedstawienie, jak zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych wpływała na wynik finansowy zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji w Polsce w latach 2001-2015.

W niniejszej pracy sformułowano następujące hipotezy badawcze:

1. W Polsce w latach 2001-2015 zmianę stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych brutto charakteryzowała tendencja rosnąca.
2. W Polsce w latach 2001-2015 zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych pomniejszała wynik techniczny zakładów ubezpieczeń.

W pracy użyto następujące metody badawcze: krytyczną analizę literatury przedmiotu (w szczególności norm prawnych) oraz analizę statystyczną (głównie metod opisu statystycznego). Dane statystyczne użyte w badaniu to materiał wtórny publikowany w zagregowanych raportach finansowych w rocznikach rynku ubezpieczeń przez Komisję Nadzoru Finansowego. Obliczenia zostały przeprowadzone w arkuszu kalkulacyjnym MS Excel 2016.

2. Wynik finansowy zakładów ubezpieczeń

Poszczególne przychody i koszty wpływają na wynik finansowy, który w przypadku zakładów ubezpieczeń ustala się dwustopniowo. W pierwszym etapie określa się wynik techniczny, czyli wynik osiągany bezpośrednio na działalności ubezpieczeniowej. W drugim etapie ustala się wynik ogólny. Na wynik ogólny składają się:

1) wynik techniczny ubezpieczeń, który może być dodatni lub ujemny, co oznacza zysk lub stratę na ubezpieczeniach prowadzonych przez zakład,

2) różnica między pozostałymi przychodami operacyjnymi a pozostałymi kosztami operacyjnymi (dodatnia lub ujemna),

3) wynik na operacjach nadzwyczajnych, stanowiących różnicę (dodatnią lub ujemną) między zrealizowanymi zyskami nadzwyczajnymi a poniesionymi stratami nadzwyczajnymi,

4) obowiązkowe obciążenia wyniku finansowego z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych oraz płatności z nim zrównanych.

Wynik techniczny stanowi różnicę między przychodami ze składek oraz pozostałymi przychodami technicznymi a wypłaconymi odszkodowaniami i świadczeniami i zmianami stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych (z uwzględnieniem udziału reasekuratorów: w składce, wypłaconych odszkodowaniach i świadczeniach, w zmianach stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych) oraz kosztami działalności ubezpieczeniowej i pozostałymi kosztami technicznymi. Należy zwrócić uwagę, że w przypadku ubezpieczeń na życie na wynik techniczny wpływa w istotny sposób wynik na działalności lokacyjnej. W związku z tym ustawa o rachunkowości przewiduje następujący zakres informacji wykazywanych w sprawozdaniu finansowym w celu ustalenia wyniku finansowego z działalności ubezpieczeniowej:

1) techniczny rachunek ubezpieczeń na życie,

2) techniczny rachunek ubezpieczeń majątkowych i osobowych,

3) ogólny rachunek zysków i strat.

Zakłady ubezpieczeń sporządzają techniczny rachunek ubezpieczeń na życie oraz techniczny rachunek ubezpieczeń majątkowych i osobowych w podziale na grupy ubezpieczeń. Zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji sporządzają techniczny rachunek ubezpieczeń w zakresie reasekuracji czynnej w podziale na klasy rachunkowe. We wszystkich pozycjach technicznych rachunków ubezpieczeń oraz ogólnego rachunku zysków i strat muszą być przedstawione dane porównawcze za analogiczny okres sprawozdawczy poprzedniego roku obrotowego. Techniczny rachunek sporządzany jest dla grup ubezpieczeń bezpośrednich (por. [Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 12 kwietnia 2016]).

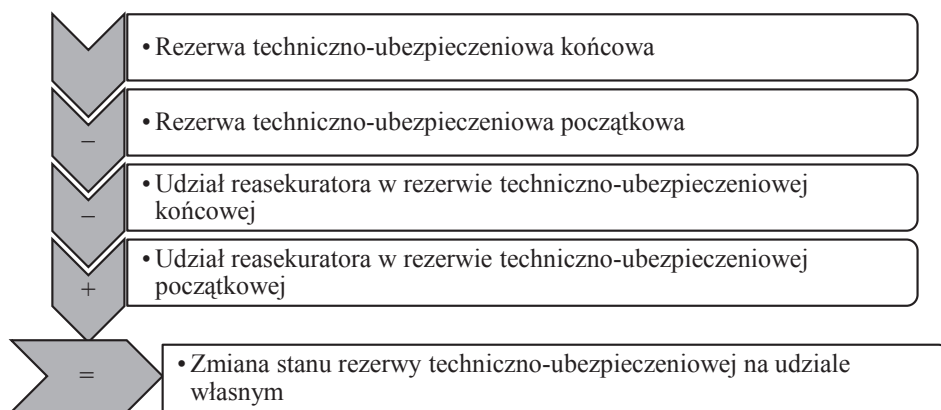
Podstawowe źródło przychodów i kosztów zakładu ubezpieczeń stanowią efekty tzw. działalności technicznej, czyli działalności ubezpieczeniowej. Do przychodów technicznych zaliczyć należy przychody z tytułu składki, pozostałe przychody techniczne (np. odsetki od składek nieopłaconych terminowo, opłaty za wydawanie za-

świadczeń, duplikatów, odsetki od depozytów zatrzymanych przez cedentów), a w ramach ubezpieczeń na życie również przychody z działalności lokacyjnej. Z kolei koszty techniczne to przede wszystkim wartość wypłaconych odszkodowań i świadczeń, koszty prowadzenia działalności ubezpieczeniowej – koszty administracyjne i koszty akwizycji, pozostałe koszty techniczne (np. należne wpłaty na Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny, należne wpłaty na pokrycie kosztów nadzoru, wpłaty na rzecz Polskiej Izby Ubezpieczeń) oraz koszty z tytułu działalności lokacyjnej dla działu I. Przychody i koszty z tytułu działalności lokacyjnej prowadzonej przez zakłady oferujące ubezpieczenia majątkowe, w przeciwieństwie do ubezpieczeń na życie, nie stanowią przychodów i kosztów technicznych.

3. Zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych

Jedną z podstawowych kategorii wpływających na wynik techniczny jest zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych, którą ujmuje się w rachunku technicznym zakładu ubezpieczeń (więcej na temat rezerw zob. [Gierusz, Gierusz 2009; Karmańska 2010; Spigarska 2009]). Zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych stanowi różnicę między rezerwą brutto utworzoną na ostatni dzień okresu sprawozdawczego a rezerwą brutto rozwiązaną z okresu poprzedniego. Zmianę stanu rezerwy można również zdefiniować jako kategorię występującą w technicznym rachunku ubezpieczeń, korygującą podstawowe przychody i koszty działalności ubezpieczeniowej (por. [Karmańska (red.) 2003]).

Zakłady ubezpieczeń zaliczają do kosztów lub przychodów technicznych zmiany stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych, które powinny zapewnić pełne pokrycie bieżących i przyszłych zobowiązań, jakie mogą wynikać z umów ubezpiecze-



Rys. 1. Ustalenie zmiany stanu rezerwy techniczno-ubezpieczeniowej na udziale własnym

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Ustawa z dnia 29 września 1994].

nia i umów reasekuracji. Zmiany te są korygowane o udział w nich reasekuratora, co można przedstawić za pomocą rys. 1. W wyniku tej korekty otrzymuje się zmiany stanu rezerwy techniczno-ubezpieczeniowych na udziale własnym.

Na wynik techniczny wpływają przede wszystkim zmiany stanu rezerwy składki i zmiany stanu rezerwy na niewypłacone odszkodowania i świadczenia.

Zmiana stanu rezerwy składki koryguje składkę przypisaną brutto, w wyniku czego otrzymuje się składkę zarobioną. Z kolei dalsza korekta o udział reasekuratora pozwala uzyskać składkę zarobioną na udziale własnym. Miejsce zmiany stanu rezerwy składki w rachunku technicznym pokazano w tab. 1.

Tabela 1. Ujęcie zmiany stanu rezerwy składki w rachunku technicznym

I.	Składki (1–2–3+4)
1.	Składki przypisane brutto
2.	Udział reasekuratorów w składce przypisanej
3.	<i>Zmiana stanu rezerw składek i rezerwy na ryzyko niewygasłe brutto</i>
4.	<i>Udział reasekuratorów w zmianie stanu rezerwy składek</i>

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Ustawa z dnia 29 września 1994].

Natomiast zmiana stanu rezerwy na niewypłacone odszkodowania i świadczenia koryguje odszkodowania i świadczenia wypłacone brutto, a jej miejsce w rachunku technicznym zaprezentowano w tab. 2.

Tabela 2. Ujęcie zmiany stanu rezerwy na niewypłacone odszkodowania i świadczenia w rachunku technicznym

IV.	Odszkodowania i świadczenia (1+2)
1.	Odszkodowania i świadczenia wypłacone na udziale własnym
1.1	Odszkodowania i świadczenia brutto
1.2	<i>Udział reasekuratorów w odszkodowaniach i świadczeniach wypłaconych</i>
2.	<i>Zmiana stanu rezerwy na niewypłacone odszkodowania i świadczenia na udziale własnym</i>
2.1	<i>Zmiana stanu rezerw na niewypłacone odszkodowania i świadczenia brutto</i>
2.2	<i>Zmiana stanu rezerw na niewypłacone odszkodowania i świadczenia brutto</i>

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Ustawa z dnia 29 września 1994].

Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe utworzone do celów rachunkowości zgodnie z odrębnymi przepisami – do wysokości stanowiącej przyrost tych rezerw na koniec roku podatkowego w stosunku do ich stanu na początek są kosztem uzyskania przychodu (por. [Ustawa z dnia 15 lutego 1992]). Kosztem uzyskania przychodu jest przyrost stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych utworzonych do

celów rachunkowości na koniec okresu, za który wpłacana jest zaliczka na podatek dochodowy od osób prawnych, w stosunku do stanu tych rezerw na początek roku podatkowego. Kwota stanowiąca równowartość zmniejszenia stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych utworzonych do celów rachunkowości stanowi przychód podatkowy. Zakład rozpoznaje przychód należny z tytułu składki ubezpieczeniowej za cały okres odpowiedzialności w dacie zawarcia umowy ubezpieczenia. Jednocześnie zakład, zgodnie z odrębnymi przepisami, zobowiązany jest do utworzenia rezerwy techniczno-ubezpieczeniowej. Rozpoznaje on ową rezerwę jako koszt uzyskania przychodów w dniu jej utworzenia. W dalszej kolejności, tj. w następnych okresach rozliczeniowych/sprawozdawczych, zakład dokonuje sukcesywnej zmiany stanu rezerwy składek.

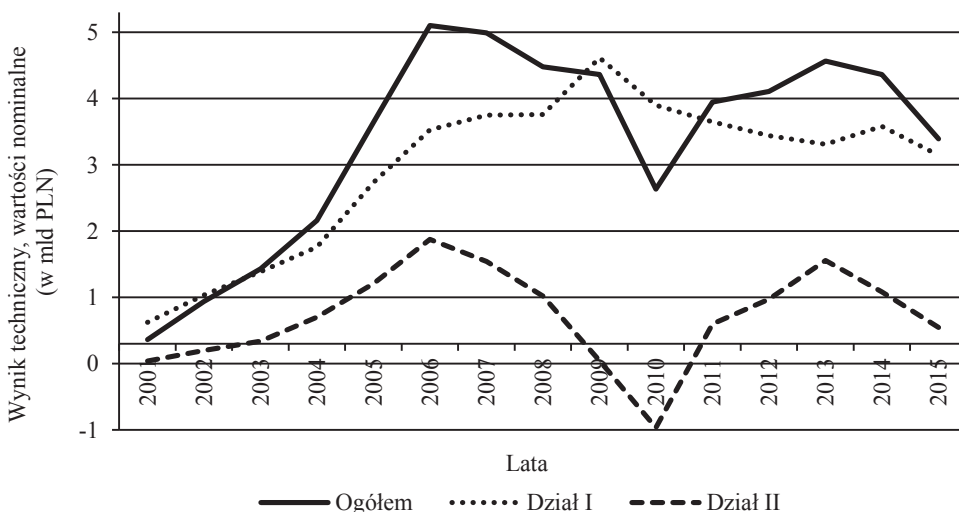
Kwota stanowiąca równowartość zmniejszenia stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych generuje w zakładzie przychód (w wysokości odpowiadającej zmniejszeniu tych rezerw) podlegający opodatkowaniu podatkiem dochodowym. Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych odnosi się do rezerw techniczno-ubezpieczeniowych jako całości. Prawo podatkowe nie uzależnia możliwości zaliczenia zmiany stanu rezerw od ich rodzaju. Oznacza to, że nie uwzględnia odmiennego sensu ekonomicznego rezerwy składek, która koryguje poziom przychodów, a nie odzwierciedla potencjalne zobowiązania wobec klientów zakładu (por. [Gos, Hońko 2014]).

Przyjmowanie przez zakłady ubezpieczeń Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) powoduje wiele zmian w ewidencji księgowej transakcji i zdarzeń gospodarczych, co potencjalnie może mieć negatywny wpływ na rozliczenia podatkowe zakładów ubezpieczeń wybierających takie zasady prowadzenia ksiąg. Dotyczy to w szczególności kwestii zasad tworzenia i obliczania rezerw techniczno-ubezpieczeniowych. Zgodnie z MSSF niektóre z tych rezerw nie są tworzone, zmienia się także metodologia liczenia rezerw. Zagadnienie to jest o tyle istotne, że zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych stanowi przychód podatkowy lub koszt uzyskania przychodów. Szczególnie jest to ważne ze względu na inną definicję umowy ubezpieczeniowej na potrzeby MSSF (por. MSSF 4, MSSF 17), co bezpośrednio wpływa na rozpoznanie przychodu z tytułu składki ubezpieczeniowej. W konsekwencji oznacza to, że stosowanie przez zakłady ubezpieczeń Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej może spowodować zmianę podstawy opodatkowania, w zależności od tego, czy zakład stosuje polskie, czy międzynarodowe przepisy w zakresie prawa bilansowego (więcej zob. [Interpelacja nr 19598 do ministra finansów...]). Oznacza to również, że przyjęcie MSSF (szczególnie MSSF 4 i MSSF 9, a w niedalekiej przyszłości MSSF 17) może mieć wpływ na rozliczenia podatkowe zakładów ubezpieczeń, zarówno zwiększając, jak i zmniejszając zobowiązanie podatkowe.

Z kolei rezerwy tworzone na potrzeby wypłacalności nie stanowią przychodów i kosztów z punktu widzenia prawa bilansowego i podatkowego, aspekt ten nie jest jednak rozważany w niniejszym artykule.

4. Wpływ zmiany stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych na wynik finansowy zakładów ubezpieczeń

W niniejszym punkcie zaprezentowany zostanie wpływ zmiany stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych na wynik techniczny zakładów ubezpieczeń. Do analizy wykorzystano dane roczne z zagregowanych raportów finansowych publikowanych w rocznikach rynku ubezpieczeń w latach 2001-2015 przez Komisję Nadzoru Finansowego. W pierwszej kolejności na rys. 2 przedstawiono kształtowanie się wyniku technicznego zakładów ubezpieczeń według działów ubezpieczeń oraz ogółem (łącznie dział I i dział II).



Rys. 2. Wynik techniczny zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji: ogółem, dział I i dział II w Polsce w latach 2001-2015

Źródło: opracowanie własne, na podstawie [Zagregowane dane finansowe...].

W latach 2001-2015 wynik techniczny zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji ogółem w dziale I i dziale II wykazywał tendencję zmienną w czasie. W dziale I i ogółem (dział I i dział II łącznie) wynik techniczny w całym okresie badanym był dodatni, a w dziale II ubezpieczeń wynik techniczny był dodatni z wyjątkiem lat 2000-2003 oraz 2009-2011. Co było powodem ujemnego wyniku technicznego w dziale II ubezpieczeń? Z analizy rocznych sprawozdań statystycznych zakładów ubezpieczeń według grup ubezpieczeń wynika, że ujemny wynik techniczny działu II był efektem ujemnych wyników technicznych m.in. w grupie 3 (ubezpieczenia auto casco), 4-7 i 11-12 (ubezpieczenia transportowe), 8 i 9 (ubezpieczenia majątkowe) oraz 10 (ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych). Jest to także efekt nowelizacji w 2008 r. kodeksu cywilnego (art. 446 par. 4

k.c. definiuje zadośćuczynienie za śmierć osoby bliskiej: „Sąd może także przyznać najbliższemu członkowi rodziny zmarłego odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę” (szerzej [Nawracała 2011]). W 2015 roku (ostatnim badanym roku) wynik techniczny w dziale I i dziale II ubezpieczeń był dodatni i równy (w wartościach nominalnych) odpowiednio: 2,85 mld PLN w dziale I, 0,25 mld PLN w dziale II oraz 3,09 mld PLN ogółem (tab. 3).

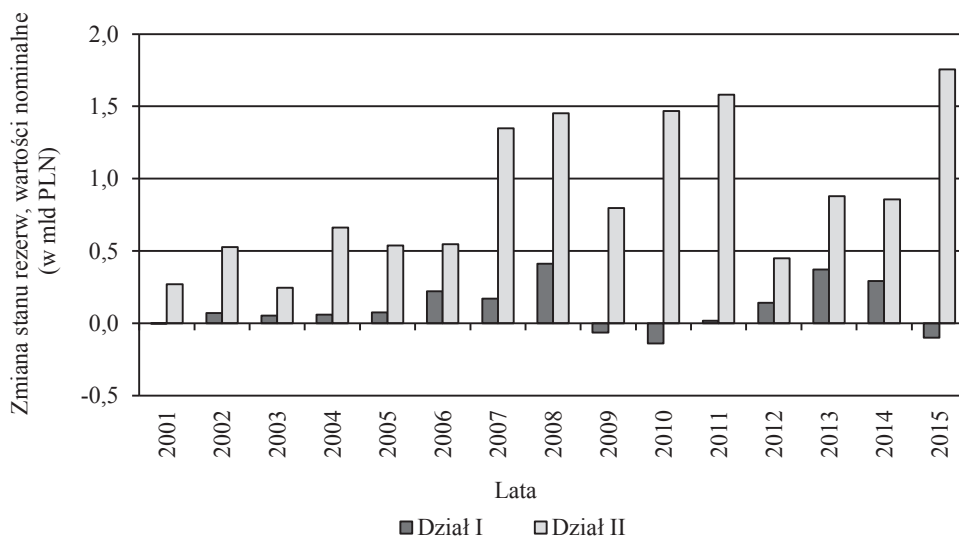
Tabela 3. Wynik techniczny zakładów ubezpieczeń i zmiany stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych w Polsce w latach 2000-2015 (w mln PLN)

Lata	Wynik techniczny			Zmiany stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych		
	ogółem	dział I	dział II	ogółem	dział I	dział II
2001	62	324	-262	4 817	4 780	37
2002	636	735	-99	5 149	5 029	121
2003	1 130	1 089	41	4 726	4 513	213
2004	1 862	1 459	403	5 637	5 647	-10
2005	3 343	2 434	909	6 569	6 633	-64
2006	4 800	3 226	1 574	10 930	11 098	-167
2007	4 691	3 450	1 240	9 604	9 923	-319
2008	4 180	3 458	722	3 758	3 820	-62
2009	4 061	4 316	-255	49	50	-1
2010	2 333	3 597	-1 264	6 120	6 123	-3
2011	3 645	3 347	298	-3 859	-3 859	0
2012	3 809	3 138	670	7 650	7 652	-1
2013	4 265	3 008	1 257	2 709	2 711	-1
2014	4 063	3 278	785	2 587	2 590	-2
2015	3 091	2 845	246	1	10	-9

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Zagregowane dane finansowe...].

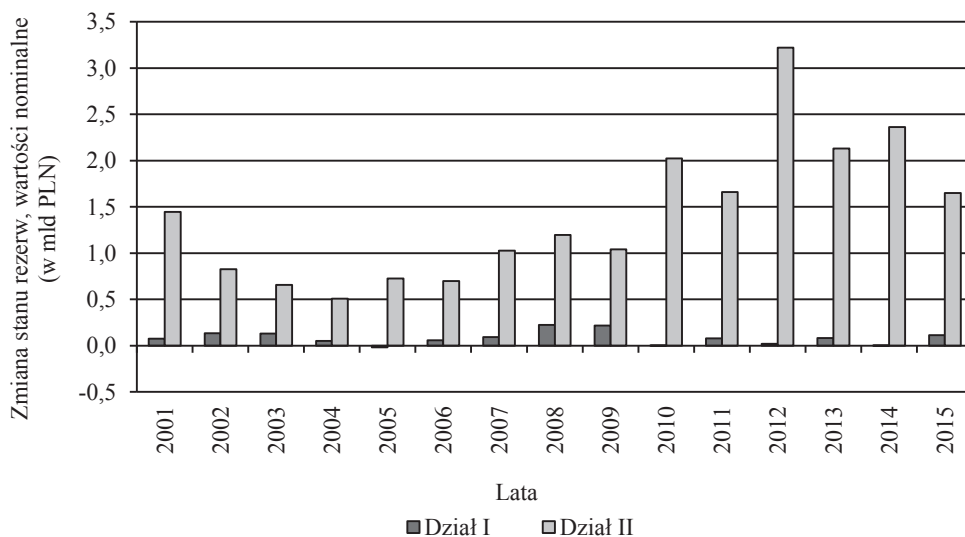
W kolejnym kroku analizy, w celu zbadania wpływu zmiany stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych na wynik techniczny zakładów ubezpieczeń, na rys. 3, 4, 5 i 6 zaprezentowano, jak kształtowały się zmiany stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych brutto według działów ubezpieczeń, w wartościach nominalnych, w latach 2001-2015.

Zmiana stanu rezerw składek i rezerwy na ryzyko niewygasłe jest tworzona we wszystkich zakładach ubezpieczeń i zakładach reasekuracji. W latach 2001-2015 zmiana stanu rezerw w brutto w dziale I i dziale II ubezpieczeń charakteryzowała się tendencją zmienną w czasie (rys. 3). W badanych latach największą nominalnie wartość łącznej zmiany stanu ww. rezerw odnotowano w 2015 r., kiedy w dziale I była ujemna i równa minus 0,1 mld PLN, a w dziale II była dodatnia i równa 1,75 mld PLN, czyli odpowiednio powiększała (w dziale I) i pomniejszała (w dziale II) wynik techniczny zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji.



Rys. 3. Zmiana stanu rezerw składek i rezerwy na ryzyko niewygasłe brutto zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji prowadzących działalność w dziale I i dziale II w Polsce w latach 2001-2015

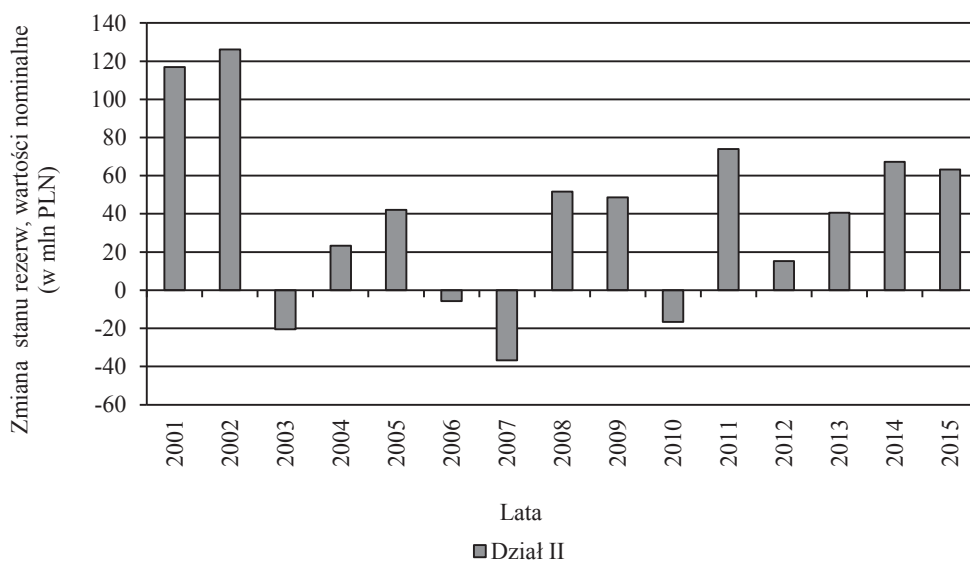
Źródło: opracowanie własne na podstawie [Zagregowane dane finansowe...].



Rys. 4. Zmiana stanu rezerw na niewypłacone odszkodowania i świadczenia brutto zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji prowadzących działalność w dziale I i dziale II w Polsce w latach 2001-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Zagregowane dane finansowe...].

Zmiana stanu rezerw na niewypłacone odszkodowania i świadczenia jest tworzona we wszystkich zakładach ubezpieczeń i zakładach reasekuracji. W latach 2001-2015 zmiana stanu rezerw brutto w dziale I i dziale II wykazywała tendencję zmienną w czasie, a największą nominalnie łączną wartość ww. zmiany stanu rezerw odnotowano w 2012 r. (–0,1 mld PLN w dziale I i 1,75 mld PLN w dziale II; rys. 4). W 2015 roku zmiana stanu rezerw na niewypłacone odszkodowania i świadczenia brutto w wartościach nominalnych była ujemna w dziale I ubezpieczeń (–0,11 mld PLN), dodatnia w dziale II ubezpieczeń (1,65 mld PLN), czyli odpowiednio powiększała (w dziale I) i pomniejszała (w dziale II) wynik techniczny zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji.



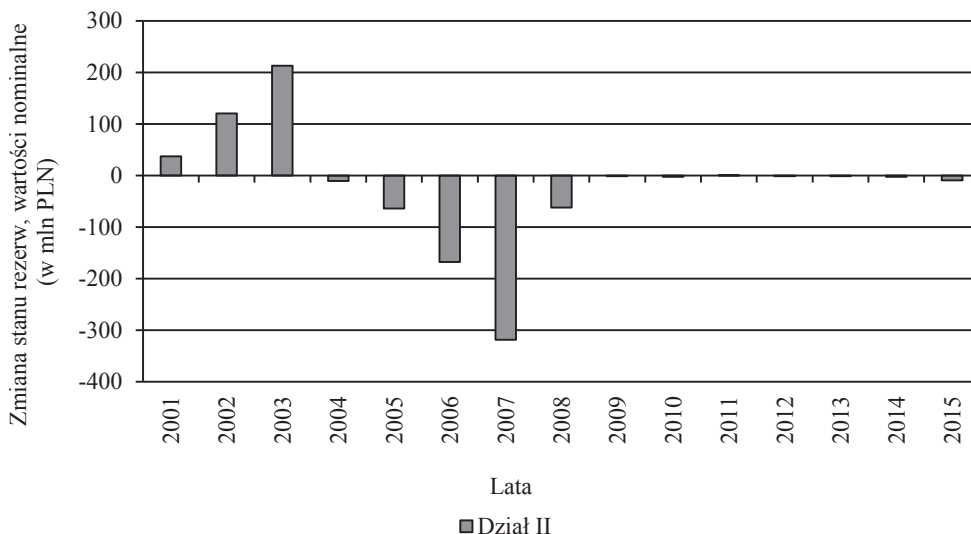
Rys. 5. Zmiana stanu rezerw na wyrównanie szkodowości zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji prowadzących działalność w dziale II w Polsce w latach 2001-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Zagregowane dane finansowe...].

Zmiana stanu rezerw na wyrównanie szkodowości jest tworzona tylko w zakładach ubezpieczeń i zakładach reasekuracji prowadzących działalność w dziale II ubezpieczeń. W latach 2001-2015 ww. zmiana stanu rezerw wykazywała tendencję zmienną w czasie, a największą jej wartość odnotowano w 2002 r. (rys. 5). W 2015 roku zmiana stanu rezerw na wyrównanie szkodowości (w wartościach nominalnych) była dodatnia (0,06 mld PLN), czyli pomniejszała wynik techniczny zakładów ubezpieczeń i reasekuracji działu II.

Zmiana stanu pozostałych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych jest tworzona tylko w zakładach ubezpieczeń i zakładach reasekuracji prowadzących działalność w dziale II ubezpieczeń. W latach 2001-2015 ww. zmiana stanu rezerw brutto wyka-

zywała tendencję zmienną w czasie, a największą jej wartość odnotowano w 2007 r. (rys. 6). Od 2009 roku ww. zmiana stanu rezerw brutto kształtowała się w wartościach bezwzględnych na poziomie nie większym niż 10 mln PLN, czego w efekcie nie widać na rys. 6. W 2015 roku – ostatnim roku badania ww. zmiana stanu rezerw kształtowała się na poziomie ujemnym (-0,01 mld PLN), czyli powiększała wynik techniczny zakładów ubezpieczeń i reasekuracji działu II.



Rys. 6. Zmiana stanu pozostałych rezerw techniczno-ubezpieceniowych brutto zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji prowadzących działalność w dziale II w Polsce w latach 2001-2015

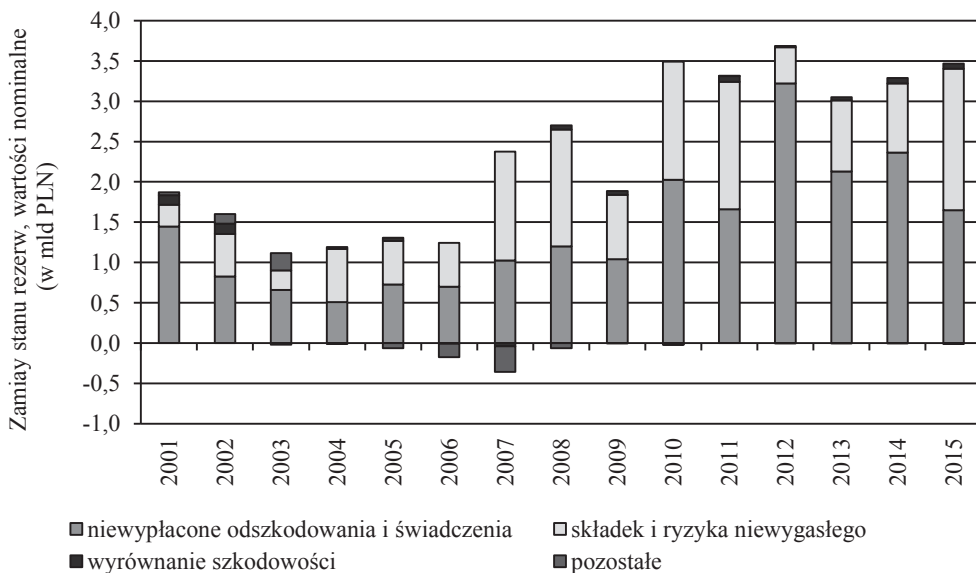
Źródło: opracowanie własne na podstawie [Zagregowane dane finansowe...].

W kolejnym kroku badania analizowano łączne zmiany stanu rezerw techniczno-ubezpieceniowych brutto według działów ubezpieczeń w latach 2001-2015, które zaprezentowano na rys. 7-9.

Na łączną zmianę stanu rezerw techniczno-ubezpieceniowych w zakładach ubezpieczeń i reasekuracji prowadzących działalność w dziale II ubezpieczeń (w pozostałych ubezpieczeniach na życie i ubezpieczeniach majątkowych) wpływają:

- zmiana stanu rezerw na niewypłacone odszkodowania i świadczenia,
- zmiana stanu rezerw składek i rezerwy na ryzyka niewygaśle,
- zmiana stanu rezerw na wyrównanie szkodowości,
- zmiana stanu pozostałych rezerw techniczno-ubezpieceniowych.

W latach 2001-2015 łączna (sumaryczna) zmiana rezerw techniczno-ubezpieceniowych brutto w zakładach ubezpieczeń działu II wykazywała tendencję zmienną w czasie oraz była dodatnia, czyli pomniejszała ich wynik techniczny w dziale II



Pozostałe – to zmiana stanu pozostałych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych. Wyrównanie szkodowości – to rezerwa na wyrównanie szkodowości. Niewypłacone odszkodowania i świadczenia – to rezerwa na niewypłacone odszkodowania i świadczenia. Składek i ryzyka niewygasłego – to rezerwa składek i rezerwa na pokrycie ryzyka niewygasłego.

Rys. 7. Łączna zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych brutto zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji prowadzących działalność w dziale II w Polsce w latach 2001-2015

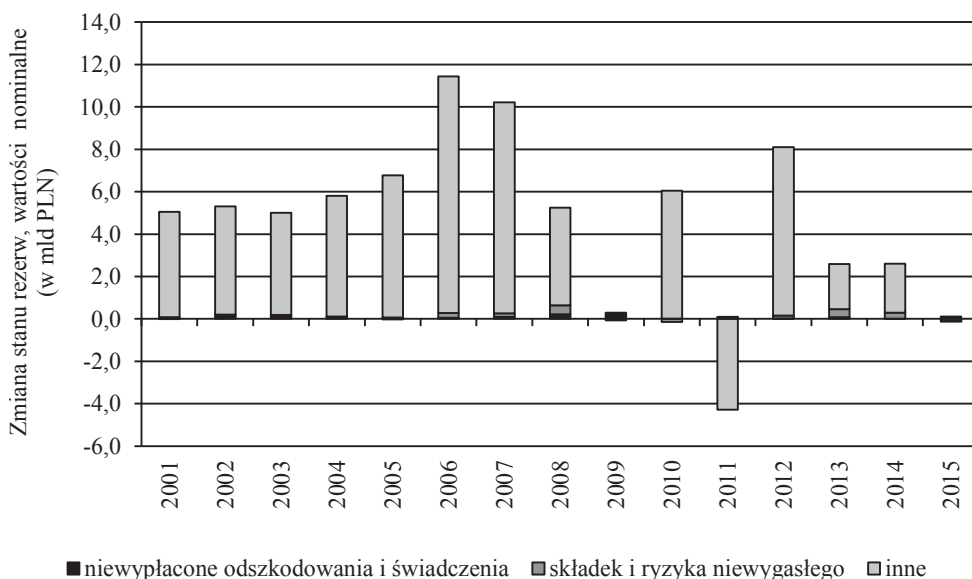
Źródło: opracowanie własne na podstawie [Zagregowane dane finansowe...].

ubezpieczeń (rys. 7). Największy udział w strukturze łącznej zmiany stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych brutto w dziale II ubezpieczeń miała zmiana stanu rezerw rezerw na niewypłacone odszkodowania i świadczenia oraz zmiana stanu rezerw składek i rezerwy na ryzyka niewygasłe (rezerwa na niewypłacone odszkodowania i świadczenia oraz rezerwa składek to najważniejsze rezerwy – według udziału w strukturze rezerw w ubezpieczeniach działu II).

Na łączną zmianę stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych w zakładach ubezpieczeń i reasekuracji prowadzących działalność w dziale I ubezpieczeń (ubezpieczenia na życie) wpływają:

- zmiana stanu rezerw na niewypłacone odszkodowania i świadczenia,
- zmiana stanu rezerw składek i rezerwy na ryzyka niewygasłe,
- zmiana stanu innych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych.

Łączna zmiana rezerw techniczno-ubezpieczeniowych brutto w zakładach ubezpieczeń i zakładach reasekuracji działu I w latach 2001-2015 charakteryzowała się tendencją zmienną w czasie (rys. 8) oraz była dodatnia (czyli pomniejszała ich wy-



Niewypłacone odszkodowania i świadczenia to rezerwa na niewypłacone odszkodowania i świadczenia. Składek i ryzyka niewygasłego to rezerwa składek i rezerwa na pokrycie ryzyka niewygasłego. Inne to zmiana stanu z tytułu rezerw ubezpieczeń na życie oraz ubezpieczeń na życie, gdy ryzyko lokaty ponosi ubezpieczający i pozostałych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych.

Rys. 8. Łączna zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych brutto zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji prowadzących działalność w dziale I w Polsce w latach 2001-2015

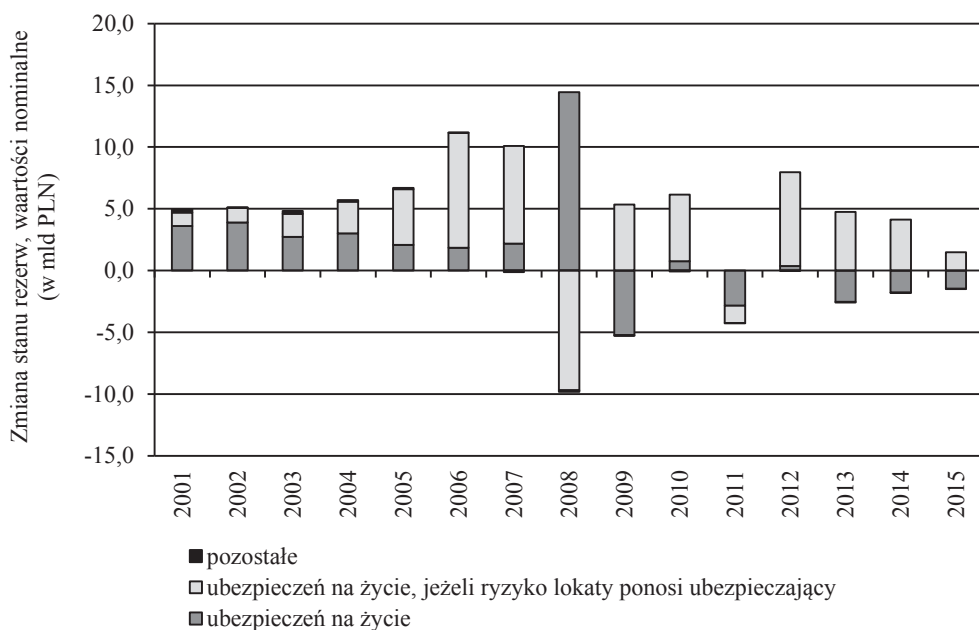
Źródło: opracowanie własne na podstawie [Zagregowane dane finansowe...].

nik techniczny w dziale I ubezpieczeń), z wyjątkiem lat 2011 i 2015, kiedy była ujemna i powiększała wynik techniczny w dziale I ubezpieczeń.

Największy udział w strukturze łącznej zmiany stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych brutto w dziale I ubezpieczeń (w ubezpieczeniach na życie) miała zmiana stanu innych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych, na którą wpływają:

- zmiana stanu rezerw ubezpieczeń na życie,
- zmiana stanu rezerw ubezpieczeń na życie, jeżeli ryzyko lokaty ponosi ubezpieczający,
- zmiana stanu pozostałych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych.

Rezerwa ubezpieczeń na życie oraz rezerwa ubezpieczeń na życie, gdy ryzyko lokaty ponosi ubezpieczający to najważniejsze rezerwy – według udziału w strukturze rezerw działu I ubezpieczeń. Łączna zmiana innych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych brutto w ubezpieczeniach działu I w latach 2001-2015 charakteryzowała się tendencją zmienną w czasie (rys. 9).



Pozostałe – to zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych innych niż rezerwy ubezpieczeń na życie i rezerwy ubezpieczeń na życie, gdy ryzyko lokaty ponosi ubezpieczający.

Rys. 9. Zmiana stanu innych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych brutto zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji prowadzących działalność w dziale I w Polsce w latach 2001-2015

Źródło opracowanie własne na podstawie [Zagregowane dane finansowe...].

Na łączną zmianę stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych brutto w ubezpieczeniu ogółem wpływają głównie zmiany stanu rezerw w ubezpieczeniach działu I, gdyż wartości łącznych zmian rezerw w dziale I są dużo wyższe niż w dziale II (tab. 3). W latach 2001-2015 łączna zmiana rezerw techniczno-ubezpieczeniowych brutto w ubezpieczeniach ogółem charakteryzowała się tendencją zmienną w czasie (tab. 3) oraz była dodatnia (pomniejszała wynik techniczny), z wyjątkiem roku 2011, kiedy była ujemna i powiększała wynik techniczny.

5. Zakończenie

Na podstawie przeprowadzonych analiz należy stwierdzić, że:

1) dodatnia zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych pomniejsza, a ujemna powiększa wynik techniczny,

2) zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych wpływa na podatek dochodowy od osób prawnych,

3) inna jest prezentacja zmiany stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych według polskich standardów rachunkowości i Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej,

4) uwzględnienie zmiany stanu rezerwy składki pozwala ustalić realny dochód zakładu ubezpieczeń z tytułu otrzymanych składek,

5) zmiana stanu rezerwy na niewypłacone odszkodowania i świadczenia jest odzwierciedleniem przyszłych zobowiązań zakładu ubezpieczeń z tytułu potencjalnych szkód,

6) w Polsce w latach 2001-2015 łączna zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych brutto w ubezpieczeniach działu I, działu II i ogółem charakteryzowała tendencja zmienna w czasie (nie potwierdziła się pierwsza hipoteza badawcza),

7) w Polsce łączna zmiana rezerw techniczno-ubezpieczeniowych brutto w ubezpieczeniach działu I w latach 2001-2010 oraz 2012-2014 pomniejszała wynik techniczny, a w latach 2011 i 2015 powiększała wynik techniczny. W ubezpieczeniach działu II ww. łączna zmiana rezerw w latach 2001-2015 była dodatnia i pomniejszała wynik techniczny. W ubezpieczeniach ogółem (dział I i dział II) w badanym okresie ww. łączna zmiana rezerw pomniejszała wynik techniczny, z wyjątkiem roku 2011, gdy powiększała wynik techniczny (nie potwierdziła się zatem także druga hipoteza badawcza).

Literatura

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/138/WE z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Wyłącalność II), DzU 2014, poz. 586 z późn. zm.
- Gierusz J., Gierusz M., 2009, *Rezerwy w prawie bilansowym i handlowym*, Prace i Materiały Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego, nr 4/1, Gdańsk, s. 43-55.
- Gos W., Hońko S., 2014, *Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe. Aspekty bilansowe i podatkowe*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 373, Wrocław, s. 46-55.
- Interpelacja nr 19598 do ministra finansów w sprawie skutków podatkowych związanych z zastosowaniem Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) przez zakłady ubezpieczeń, www.podatki.biz/artykuly/14_12995.htm (15.04.2017).
- Karmańska A., 2010, *Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe*, [w:] Wierzbicka E. (red.), *Ubezpieczenia non life*, Wydawnictwo CeDeWu Spółka z o.o. – Wydawnictwa Fachowe, Warszawa, s. 53-56.
- Karmańska A. (red.), 2003, *Rachunkowość finansowa zakładów ubezpieczeń. Pojęcia. Problemy. Zadania*, Difin, Warszawa.
- Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Finansowej nr 9 *Instrumenty finansowe*.
- Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Finansowej nr 4 *Umowy ubezpieczeniowe*.
- Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Finansowej nr 17 *Umowy ubezpieczeniowe*.
- Nawracała J., 2011, *Zadośćuczynienie za śmierć osoby bliskiej*, Rozprawy Ubezpieczeniowe, nr 11 (2/2011).
- Roczne wskaźniki makroekonomiczne, GUS, Warszawa (22.05.2017).
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 12 kwietnia 2016 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji, DzU poz. 562 z późn. zm.

Spigarska E. 2009, *Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe jako podstawa wypłacalności i stabilności finansowej zakładów ubezpieczeń*, Prace i Materiały Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego, nr 3/1, s. 361-368.

Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej, DzU 2015, poz. 1844 z późn. zm.

Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, DzU z 1992 r., nr 21, poz. 86 z późn. zm. – DzU z 2016 r., poz. 1888, 1926, 1933, 1948, z 2017 r., poz. 60, 624, 648, 1089, 1448, 1566.

Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, DzU 2013, poz. 330 z późn. zm. – DzU z 2016 r., poz. 1047, 2255; z 2017 r. poz. 61, 245, 791, 1089, 2201.

Zagregowane dane finansowe. Rocznik Rynku Ubezpieczeń 2000-2016, KNF, Warszawa (22.05.2017).